

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΦΟΝ ΧΑΓΙΕΚ: Ο ΔΡΟΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ **κριτική του Θανάση Αντωνίου**

Κατηγορία: [ΜΕΛΕΤΕΣ - ΔΟΚΙΜΙΑ](#)

Δημοσιεύτηκε Τρίτη, 06 Μαΐου 2014 10:55
στο [diastixo.gr](#)

Συμπληρώνονται φέτος 70 χρόνια από την εποχή που εκδόθηκε στην Αγγλία το παρόν έργο (1944), κορυφαίο κείμενο πολιτικού και οικονομικού στοχασμού, το οποίο ευτύχησε να διαβαστεί πολύ και στις δύο πλευρές του Ατλαντικού, πριν πάρει τη θέση του μεταξύ των κλασικών του είδους.

Ο συγγραφέας του, ο Αυστριακός οικονομολόγος Φρίντριχ φον Χάγιεκ (1899-1992), καθηγητής τότε στο Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, έλαβε αμέσως μια θέση στο πάνθεον των φιλελεύθερων στοχαστών του 20ού αιώνα, επηρέασε πολλές γενιές οικονομολόγων και 30 χρόνια αργότερα, το 1974, τιμήθηκε με το Νόμπελ Οικονομίας.

Το έργο γράφτηκε την περίοδο 1940-43 και αποτελεί διασκευή άρθρου που είχε δημοσιεύσει ο συγγραφέας το 1939 με αφορμή την άνοδο του ναζισμού στη Γερμανία και τη στάση της Αγγλίας και άλλων ευρωπαϊκών κρατών απέναντι στον εθνικοσοσιαλισμό. Εν μέσω πολέμου, και με διαφανόμενη την ήττα του Άξονα, ο Χάγιεκ στέλνει ένα φλογερό μανιφέστο προς την ανθρωπότητα και κρούει τον κώδωνα του κινδύνου για έναν άλλο, εξίσου απειλητικό κίνδυνο, ο οποίος έχει ενσκήψει στην Ευρώπη: τον σοσιαλισμό.

Ο Χάγιεκ θεωρεί ότι τη στιγμή που γράφει το συγκεκριμένο έργο, τα ευρωπαϊκά κράτη που μάχονται τον ναζισμό ετοιμάζονται άθελά τους να αντικαταστήσουν το ανελεύθερο καθεστώς του Χίτλερ με μορφές σχεδιασμένης οικονομίας, όπως ο σοσιαλισμός – επιλογές οι οποίες νομοτελειακά, κατά την άποψή του, θα οδηγήσουν σε νέα τυραννία. Μάλιστα, πιστεύει ότι άμεσο κίνδυνο διατρέχει και η Αγγλία, η οποία στα μέσα της δεκαετίας του '40 εγκαταλείπει τη φιλελεύθερη ανοικτή οικονομία της αγοράς και ασπάζεται μορφές σχεδιασμένης οικονομίας που, πολύ σύντομα κατά τον Χάγιεκ, θα μετατρέψουν το νησί από κοιτίδα του φιλελευθερισμού σε συγγνή δικτατορία των σοσιαλιστικών ιδεών.

ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΛΕΚΤΙΒΙΣΜΟΣ

Ο Χάγιεκ έγραψε το 1944 ένα θούριο του φιλελευθερισμού εμπνεόμενος από τους κορυφαίους θεωρητικούς του 19ου αιώνα (Αλέξης ντε Τοκβίλ, Λόρδος Άτκον κ.ά.). Ταυτόχρονα όμως, *ο Δρόμος προς τη δουλεία*, προς τον σοσιαλισμό δηλαδή, είναι ένας λίβελος σε βάρος κάθε μορφής σχεδιασμένης οικονομίας. Ο Χάγιεκ ξεκινάει την ανάλυσή του διαχωρίζοντας την έννοια «σχεδιασμός της οικονομίας», η οποία υπό

προϋποθέσεις μπορεί (και πρέπει...) να υιοθετηθεί και σε ανοικτές οικονομίες που επιθυμούν να διευθετήσουν την καθημερινότητά τους, από τον «κολεκτιβισμό»: την κεντρική διεύθυνση όλης της οικονομικής δραστηριότητας και κάθε είδους ανθρώπινης πρωτοβουλίας σύμφωνα με ένα άνωθεν σχέδιο. Αν κι ο Χάγιεκ συμφωνεί πως θα πρέπει να προστατεύεται –μέσω κάποιας μορφής σχεδιασμού– ο καλός επιχειρηματικός ανταγωνισμός, εντούτοις απορρίπτει τον σοσιαλισμό διότι, κατά την άποψή του, καταστρέφει κάθε ανταγωνισμό και νοθεύει κάθε είδους δημιουργικότητα. Μάλιστα, ο Χάγιεκ υποστηρίζει συχνά μέσα στο βιβλίο του ότι «σοσιαλιστές», οπαδοί δηλαδή μιας τυραννικής οικονομίας κολεκτιβισμού, υπάρχουν σε όλο το πολιτικό φάσμα. Δεν είναι τυχαίο ότι αφιερώνει το βιβλίο του «στους σοσιαλιστές όλων των κομμάτων».

Όπως όλοι οι ακραιφνείς φιλελεύθεροι, ο Χάγιεκ εκτιμάει ότι το χρήμα δεν είναι κατάρα αλλά εργαλείο ελευθερίας, υμνεί τον ατομικισμό έτσι όπως αυτός έρχεται από τον 19ο αιώνα και διακηρύσσει με πάθος ότι ο οικονομικός σχεδιασμός, σε κάθε μορφή του, δεν αφορά μόνο την οικονομία ενός κράτους αλλά και την ίδια την υπόσταση του πολίτη, καθώς μεταφέρει από την οικονομική σφαίρα στην κοινωνική ένα είδος απεχθούς ελέγχου.

Ο Χάγιεκ ανασύρει από τη φαρέτρα του όλα τα βέλη με τα οποία κατά καιρούς –και ειδικά μέσα στον 20ό αιώνα– ο καπιταλισμός αντιστάθηκε στις επιθέσεις που δέχτηκε, τόσο από τα δεξιά όσο κι από τα αριστερά. Πηγαίνοντας μάλιστα ένα βήμα πιο μπροστά από την εποχή του, μια εποχή κοσμοϊστορικών αλλαγών και κορυφαίων πολιτειακών εξελίξεων προς την κατεύθυνση της ισχυροποίησης των κρατικών μορφωμάτων, ο Χάγιεκ μέμφεται μέχρι και τον (φιλελεύθερο) *Economist*, που στα τέλη της δεκαετίας του '30 ζητούσε ισχυρότερες κυβερνήσεις!

ΜΑΡΞ, ΧΙΤΛΕΡ, ΣΤΑΛΙΝ

Μεγάλο τμήμα του βιβλίου του είναι αφιερωμένο στην κριτική του ναζιστικού φαινομένου και τη σύνδεσή του συνολικά με την ιδέα της σχεδιασμένης οικονομίας· άρα και του σοσιαλισμού, κι εκεί είναι που μερίδα αναγνωστών του Χάγιεκ, τότε και τώρα, εγείρουν ενστάσεις.

Ο Χάγιεκ θεωρεί ότι ο ναζισμός προέκυψε στη Γερμανία τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα ως απόρροια της κατ΄εξουσία των σοσιαλιστικών ιδεών, της σχεδιασμένης οικονομίας και της συνακόλουθης εκδίωξης του φιλελευθερισμού από το πολιτικό προσκήνιο. Αν κι αναγνωρίζει ορισμένες ήσσονος σημασίας διαφορές ανάμεσα στον κομμουνισμό και τον ναζισμό, είναι πεπεισμένος ότι και τα δύο συστήματα προέρχονται από την ίδια θεωρητική μήτρα. Ποια είναι αυτή; Ο περιορισμός της ελευθερίας προκειμένου να εφαρμοστεί το οικονομικό μοντέλο τους, η σχεδιασμένη οικονομία. «Η σύγκρουση μεταξύ σχεδιασμού και δημοκρατίας ανακύπτει απλώς από το γεγονός ότι η τελευταία είναι ένα εμπόδιο στην κατάπιξη της ελευθερίας που προϋποθέτει η διεύθυνση της οικονομικής δραστηριότητας», υποστηρίζει ο φιλελεύθερος Χάγιεκ.

Ο Αυστριακός οικονομολόγος θεωρεί ότι από τον μαρξιστικό σοσιαλισμό, την πρώτη θεωρία για την οργάνωση της κοινωνίας με άξονα τον κολεκτιβισμό, ξεπήδησαν ο ναζισμός στη Γερμανία κι ο κομμουνισμός στη Ρωσία, ενώ επικίνδυνες υβριδικές μορφές μιας νέας τυραννίας αναπτύσσονται στα μέσα της δεκαετίας του 1940 και σε χώρες όπως η Αγγλία μέσω της πολιτικής του... Labour Party. Για την ακρίβεια, ο Χάγιεκ θεωρεί ότι η υποχώρηση του φιλελευθερισμού στην Ευρώπη, η αποκήρυξη του ατομικισμού και η τάση για περιορισμό των απρόσωπων δυνάμεων της αγοράς

είναι μια τρομερή απειλή που θα ανοίξει έναν νέο κύκλο τυραννικών καθεστώτων στη Δύση.

Υπερβολή, ασφαλώς, αφού η Ιστορία κινήθηκε διαφορετικά, την εποχή όμως που έγραφε το παρόν έργο, οι Εργατικοί στην Αγγλία ήταν ακόμα ένα κόμμα που εμφορούνταν από τις ιδέες της σχεδιασμένης οικονομίας, του κράτους πρόνοιας και της αναδιανομής του πλούτου. Κι ο Χάγιεκ ανατρίχιαζε...

Ο νομπελίστας οικονομολόγος δεν επιβεβαιώθηκε στις δεκαετίες που ακολούθησαν – το αναγνωρίζουν τόσο ο ίδιος όσο κι ο Μ. Φρίντμαν στις εισαγωγές τους για επετειακές εκδόσεις που ακολούθησαν, ορισμένες όμως από τις απόψεις του, για τα μονοπώλια, τον ανταγωνισμό, τη δημοκρατία, την ελευθερία και τον κοινοβουλευτισμό διατηρούν το ενδιαφέρον τους.

Ο Χάγιεκ πρόλαβε την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» – εκεί επιβεβαιώθηκε πλήρως, δεν ζει όμως για να δει ότι σήμερα οι φιλελεύθερες ιδέες ακρωτηριάζονται κυρίως στις χώρες του «υπαρκτού καπιταλισμού», με τη Γερμανία, που τόσο σκληρά κριτικάρει το 1944 για τη θέλησή της να ρυθμίσει την Ευρώπη στον Μεσοπόλεμο, να έχει σήμερα έναν ανάλογο αν και ποιοτικά διαφορετικό, ρυθμιστικό κι άρα αντιφιλελεύθερο ρόλο.

Ο δρόμος προς τη δουλειά

Friedrich von Hayek
μετάφραση: Γιώργος Καράμπελας
εισαγωγή: Milton Friedman
Εκδόσεις Παπαδόπουλος
368 σελ.
Τιμή € 15,00

<http://diastixo.gr/kritikes/meletesdokimia/2512-o-dromos-pros-ti-douleia>